

Utazás egy nagy koponya körül

„Úgy használnak engem, mint a krumplit először Európában – virágomat és gyümölcsömet (humor és vice) tépik, a gyökérgumót (filozófiámat) eldobják” – írta **Karinthy Frigyes** élete vége felé a noteszába. Azokra értette mindezt, akik első, kirobbanó sikere, az *Így írtok ti* után végérvényesen elkönyvelték mint humoristát, népszerű kávéházi társalgót, szójátékok és viccek felülmúlhatatlan kitalálóját. Jórészt azóta is így él a köztudatban.

Révész György filmrendező 1970-ben arra vállalkozott, hogy ezt a felületes képet korrigálja. „Gyermekkorom óta rajongok érte – mondta Karinthyról egy interjúban –, világviszonylatban is rendkívül irónak tartom, aki már a maga korában szinte mindent megírt, ami a mai modern világirodalomban érdekes. Paródia, humor, elidegenedés, tudományos fantasztikum... Olyan bonyolult, összetett Karinthy írói világa, hogy munkásságát nem is lehet semmilyen műfaji kategóriába szorítani, bármilyen skatulyába tennénk, kitérne belőle.” Ezért döntött úgy, hogy megrendezi az *Utazás a koponyám körül* című filmet, melyet **augusztus 30-án**, vasárnap **16.25-től** sugároz a **Magyar Televízió 2-es** csatornája.

Az 1927-ben született Révész György mindössze huszonehét éves, amikor leforgatja első filmjét, a *2 x 2 néha 5* című vígjátékot. A repülés megszállottjairól szóló alkotás nagy közönségsikert aratott. Rendezőként számos népszerű magyar

tes, kulcsfontosságú figuráit, megvilágítani a regény létrejöttének életrajzi és történelmi hátterét. Egyszóval sokak számára érthetővé akarta tenni – nem is titkolt ismeretterjesztő szándékkal – a „gyökérgumót”: Karinthy nagyszerű és valóban egyedülállóan huszadik századi filozófiáját. Az *Utazás a koponyám körül* mint irodalmi alapanyag s mint e vállalkozás kiindulópontja erre minden szempontból alkalmasnak látszott. Egyrészt mert háborzongatóan izgalmas kalandregény, mely egy betegség keletkezéséről, első, ártatlanul látszó tüneteiről, majd fokozatos elhatalmasodásáról, a betegséggel

Karinthy Frigyes

kapcsolatos megérzésekről, véletlenekekről, addig nem tudatosult összefüggésekről, az orvosi vizsgálatokról, a beteg és az egészséges emberek viszonyáról, egy igen súlyos és félelmetes operációról és a gyógyulás, az életbe való visszatérés folyamatáról szól. Ugyanakkor – mert Karinthy írta – páratlanul izgalmas szellemi kaland is, amelyben az emberi esendőség tudomásul vétele, önkritikus végigélése és az emberi tudomány mindenhatóságába vetett hit szüntelenül váltakoznak egymással. Végül pedig azért, mert minthogy a regény tárgya az emberi agy és termékei, a gondolatok, a képzelet, az emlékezés, lehetségesnek látszott, hogy ez a szinte képre kívánczó anyag könnyen megtalálja a maga – a regénnyel akár egyenértékű – filmi megfelelőjét. Révész György nem a regény szó szerinti megfilmesítésére törekedett, bár műve gerincét természetesen az agyműtét története alkotja. Az volt a célja, hogy a regény alapján, amely helyenként maga is számvetés a halál árnyékában, melyben ott vannak az író emlékei, a betegséggel összefüggő álmái és víziói, megjelenítse Karinthy egész világát.

A film a kor színészgyéniségeinek krémjét vonultatja fel. Sajnos közülük fájdalmasan sokan időznek azóta a „meny-nyei kávéházban”: a főszereplők **Latinovits Zoltán** és **Ruttkai Éva**, valamint **Tomanek Nándor**, **Pécsi Sándor**, **Major Tamás**, **Mensáros László**, **Inke László**, **Szendrői József**, **Rajz János**. Szerencsére többen, így **Töröcsik Mari**, **Venczel Vera**, **Sinkovits Imre**, **Kállai Ferenc**, **Sztankay István**, **Harkányi Endre** és mások napjainkig gyönyörködhetnek minket élő játékkukkal. **Eörsi István** a következőképpen méltatta a filmet az *Élet és Irodalom* hasábjain: „...Egyedülálló feladatra vállalkozott Révész György: rendezői filmet csinált, de nem a sajátját, hanem Karinthy Frigyesét. Megcsinálta egy másik Én nagy, szubjektív, lírai számvetését. Elsajátította és egységes tömbbé olvasztotta mindazt, ami a karinthy-ság teljes anyagából egy játékfilmben elfér.”

Vajda Zoltán

Utazás a koponyám körül

filmet jegyzett. 1967-ben készült az *Egy szerelem három éjszakája*, mely az ismert musical filmváltozata. Számos neves irodalmár művét feldolgozta. Az *Angyalok földje* Kassák Lajos, a *Kakuk Marci* Tersánszky Józsi Jenő, a *Pendragon-legenda* Szerb Antal regénye alapján készült. Tudatosan kereste az újabb és újabb kifejezési módokat, amit jól példáz az *őreg* realista színezete és a *Ki látott engem* szürreális világa közötti különbség.

Az *Utazás a koponyám körül* esetében nem csak az író híres agyműtétjéről szóló páratlan regényt akarta megfilmesíteni. Fel kívánta tárni az egész írói életművet, érzékeltetni Karinthy sajátos szemléletét, érzelmes, rajongó, lelkesedő, ugyanakkor mindent a fonákjáról is láttató, ironikus, távolságtartó attitűdjét, megeleveníteni az írói képzeletvilág jellege-